

ta a Marczibányi családtól; a tágas kúriát és parkot is magában foglaló birtokon csendes élet zajlott. Hollósy Kornélia családjának és a jótékonykodásnak szentelte minden idejét; rövidesen a környék egyik legkiválóbb gazdaasszonyaként vált ismertté. Egyetlen életben maradt fiát, Gyulát féltő gondnal és nagy szeretettel nevelte, később pedig az elsőrangú oktatás érdekében egy pesti intézménybe küldte. A színpadra csak egy alkalommal tért vissza, mikor 1865. augusztus 15–20. között részt vett a Pest-budai Hangászegylet fennállásának negyedszázados ünnepségén: itt Liszt Szent Erzsébet című oratóriumában énekelt augusztus 17-én.

1868-ban férjét a helyi Gazdasági Egyesület alelnökévé, 1872-ben elnökévé nevezték ki. 1879-ben Lonovics Józsefet választották meg csanádi főispánná, így férje oldalán Hollósy Kornélia a megye első asszonya lett. E minőségében vállalta el a megyei Vöröskereszt Egylet elnöki tisztjét, illetve az 1888-as Kelemen László-emlékünnepek fővédnökségét.

1889-ben az influenzajárvány elérte a családi otthon is. Hollósy Kornélia unokája, a nagyanyja után szintén Kornélia névre keresztelt hatéves gyermek is megbetegedett. Hollósy Kornélia odaadóan ápolta, de vesebántalmai miatt legyöngült szervezete megkapta a kórt. Minden orvosi segítség és ellátás ellenére 1890. február 10-én, hétfőn este hatkor Lonovics Józsefné Hollósy Kornélia meghalt a családi birtokon. Temetését két nap múlva tartották, maradványait a dombegyházi családi sírboltban helyezték örök nyugalomra. Makón később a fia által is támogatott színházat az ő tiszteletére nevezték el; az épül életveszélyessé vált, így 1941-ben lebontották. 1924-től kezdve nevét utca viseli a városban, szobrot is állítottak neki.

Művészete

Hollósy Kornélia karrierjének legsikeresebb időszakában, az 1846–1856 közötti években összesen negyvennyolc operában lépett fel hétszáznyolcvan alkalommal, ezenkívül közel százötven hangversenyen is szerepelt. Erősségének főként a lírai és romantikus szerepkört tartották, ezért leginkább Verdi, Donizetti, Rossini, Bellini, Meyerbeer és Erkel darabjaiba osztottak neki szerepet. Erkel Ferencnek ő volt az egyik kedvenc énekesnője: külön az ő számára illesztett új részt a Hunyadi László című operájába, aminek egyik 1847-es előadásán Hollósy Kornélia mint Gara Mária szerepelt a Szilágyi Erzsébetet alakító Schodelné Klein Rozália oldalán.

Népszerűségéhez nagyban hozzájárult az is, hogy a neoabszolutizmus évei alatt a művésznő magyaros, hazafias érzelmű dalokat énekelt – annak ellenére is, hogy I. Ferenc József a kiegyezés előtti mindkét magyarországi látogatása alkalmával fellépett az uralkodó előtt. Tehetségéről a külföldi szaktekintélyek és újságok is elismerően nyilatkoztak. Legnagyobb sikerét minden bizonnyal a Bánk bán első előadásán jelentette; erről Mosonyi Mihály így írt a Zenei Lapokban: *„Hollósy L. Cornélia asszony, mint Melinda kellőleg bizonyítja, hogy drámai szerepben is méltó helyet tud elfoglalni, s hogy az ének koloratura nem egyedüli hivatása. Ő oly igéző valamivel rendelkezik, mit a legóriásibb körvonalazatú énekesnőnél is hasztalanul keresünk. Nem szavazhatunk eléggé köszönetet a szerzőnek azon művészi tapintatáért, hogy a t. művésznőnek szerepét kiválólag a szép hordozott hangú énekülésre alapítja. A szerző nem is csatlakozott művészi tapintatában.”*

Miklósi-Sikes Csaba

Magyarörmény kultúra két erdélyi kutatója

Keresztes Zoltán és Jakobovits Miklós emlékezete...

Az alábbiakban két olyan erdélyi magyarörmény kiválóságról szeretnék megemlékezni, akikkel három évtizeddel ezelőtt megadtott, hogy az erdélyi örmény múlttal kapcsolatban éveken át ismeretterjesztő előadásokat tarthattunk.

Ez a történet az 1980-as évek legelején kezdődött azzal, hogy a romániai magyar képzőművészet legavatottabb ismerőjeként ismert Murádin Jenő felvette annak ötletét, hogy Keresztes Zoltánnal és Jakobovits Miklóssal tartsunk az erdélyi örmények történetéről egy ismeretterjesztő előadást Kolozsváron, az akkoriban általa vezetett szabadegyetem „Szép világa” nevet viselő kollégium keretében. Az előadásra 1981 novemberében került sor.

Murádin bemutató szavai után, Keresztes az erdélyi örmények betelepüléséről, Jakobovits örményországi útjairól, míg jómagam az erdélyi örmény építészet emlékeiről beszéltem. Mondandónknak olyan sikeres volt, hogy ezt követően még kétszer meghívtak Kolozsvárra, ahol a helyi rádió is két részes adást szentelt előadásunknak. Sorra jártuk Erdély városait, minek során megfordultunk Szamosújváron, Gyergyószentmiklóson, Tordán, Megygyesen, Székelyudvarhelyen, Nagyváradon, Aradon, stb. Szép sikereket arattunk, mindenhol szűfoltásig megtelt termekben adtunk elő, s nem egyszer megessett, hogy ezt követően éjszakákba nyúló beszélgetéseket folytattunk a résztvevőkkel. Meglepő módon az akkori hata-

lom eléggé közömbösen viszonyult fellépéseinkhez. Előadásainkkor rendszeresen kiszúrtunk – de volt, hogy a helybeliek közül jelezték – a „delegált” megfigyelőket. A belügyiek elő-elő vettek minket, hogy mi a célunk ezzel a sok örményezéssel, de ezeken túl komolyabb atrocitás nem ért bennünket. Tudni kell, hogy ezekben az években igazán csak a dákorumán elméletnek volt létjogosultsága, Szamosújvárt csak Gerlának, Kolozsvárt csak Cluj-Napocának (stb.) lehetett nevezni és az is vicces volt, hogy az újságokban, a meghívókon és a plakátokon milyen címetek adtak előadásainknak. Közülük mindössze két kolozsvári meghívót idéznék, ahol az egyik „Hagyományos és korszerű városkép Gerlán”, a másik „Gerlai műalkotások régen és a szocializmus éveiben” címmel jelentek meg, ami nem jelentette azt, hogy az emberek ne tudták volna pontosan, hogy miről fognak szólni az előadások. De hát ilyen egy paranojaktól terhes világ abszurdba hajló megnyilvánulásai...

A két előadótársam közül a Bolyain 1953-ban közgazdász végzettségű **Keresztes Zoltánt** (Gyulafehérvár, 1929. dec. 23. – Kolozsvár, 1996. nov. 3.) jobbra mint keresztretjvény szerkesztőt ismert a város lakossága. De volt újságíró, rádió-riporter, illetve az erdélyi örmény múlt avatott kutatója is. Elismert könyvtártörténeti szakértő, antikvárium tisztviselő, ahonnan a tiltott könyvek forgalmazása miatt bocsátották el. Összeállította

a Keresztes-család történetét, illetve családfáját. Az 1989-es fordulat után megalapította a Magyar-örmény Baráti Társaságot és életre hívta az *Arménia: magyar-örmény időszaki szemle* c. folyóiratot, amelynek első 14 számát ő szerkesztette. Azokban az években Zoli volt a kolozsvári magyar értelmiség első számú „könyvbeszerzője”, aki olyan régi könyveket is be tudott szerezni, melyekről mi átlag halandók addig csak álmodoztunk.

Jakobovits Miklós (Kolozsvár, 1936. aug. 9. – Nagyvárad, 2012. dec. 16.) katolikus örmény család gyermekeként született. Gyermekéveit Sepsiszentgyörgyön töltötte, művészeti tanulmányait Marosvásárhelyen, majd a kolozsvári főiskolán végezte. Ezt követően, 1959-től haláláig Nagyváradon élt, ahol előbb díszlettervezőjeként működött (1961–63), majd középiskolában tanított. 1965-től a nagyváradai Körös-vidéki Múzeum képzőművészeti részlegének munkatársa, majd főmuzeológusa volt. 1989 után meghatározó szerepet vállalt a nagyváradai Egyházművészeti Barokk Képtár létrehozásában. Alapító tagja a nagyváradai Ady Társaságnak, a Keresztény Kutató Központnak, az 1994-ben újraalapított Barabás Miklós Céhnek, ez utóbbiaknak igazgatója, illetve elnöke volt. Rendhagyó művészeti és közéleti életpályáját jelzik azok a díjak, amelyekben részesítették: Kulturális Érdemrend (1974), Erdélyi Magyar Közművelődési Egylet „Szolnay Sándor” díja (1994), Erdélyi Magyar Közművelődési Egylet „Hollósy Simon” centenáriumi emlékérdme (1996), Budapesti örmény kisebbségi önkormányzat „Kiss Ernő-Lázár Vilmos” emlékérdme (1996), Romániai Örmények Szövetsége Művészeti Díja (1997), Munkácsy Mihály-díj (2003), Magyar Érdemrend kö-

zépkeresztje (2012). 2009-ben Zintz Mária szerkesztésében megjelent Nagyváradon Jakobovits művészetét és munkásságát bemutató tartalmas és szép kivitelezésű album. Az évek folyamán igaz barátság alakult ki közöttünk. Felkeresett engem Sümegen, erdélyi utjaimkor én is rendszeresen meglátogattam őket.

Közöttük én voltam a kakukktojás, akinek felmenői között – Zoli éveken át tartó igyekezete és sajnálatom ellenére – nem sikerült örmény szálatat felfedezni. Hogy mégis tagja lettem a triónak, abból eredt, hogy ezekben az években a Kolozs Megyei Tervező és Kutatóintézet alkalmazottjaként Szamosújvár műemléki topográfiáját készítettem. Munkám közben elkaptam a „gépszíj” és így történt, hogy Szamosújvár mellett Erzsébetváros, Csíkszépvíz, Gyergyószentmiklós, stb. örmény emlékeit is igyekeztem megismerni. Kutatásaim és ismeretterjesztő előadásaink 1989-ig tartottak, amikor családommal elhagytuk Erdélyt, majd nyugdíjazásomig a Sümegi Városi Múzeum vezetőjeként dolgoztam.

Keresztes Zoltán és Jakobovits Miklós azon nagyságok közé tartoztak, akik életükkel jelentős társadalmi és szakmai szerepvállalásaikkal mellett, az örmény kultúra ápolása keretei között mozogtak. Szellemiségükkel azok közé tartoztak, akik megmutatták, hogy életükkel miként lehet szellemi kapukat emelni és nyitni, a maguk helyén hogyan lehet jelképpé magasodni. Mondják, ilyenek azok a példák, amelyet a szükség állít az emberek elé: azt és úgy tenni, amint kell, és ahogy lehet, tudva, hogy az élet a legjobb tanító.

Drága Barátaim, számomra ez ad reményt arra, hogy a hálás utókor emlékezni fog rátok.

Megalakult a Jakobovits Miklós-emléktársaság

Első találkozója tartotta meg szerda délután az In Memoriam Jakobovits Miklós Társaság, amelynek alapító tagjai: Jakobovits Márta, az egyesület elnöke, valamint Koncsek Vadnai Zita és Opris Ibolya. A társaság célja: a nemrégiben elhunyt neves képzőművész, Jakobovits Miklós művészetét továbbvinni, emlékét, jelentős hagyatékát megőrizni, terveit megvalósítani.

A zártkörű megbeszélést a nagyváradai Lorántffy Zsuzsanna Református Egyházi Központ alagsori termében tartották meg. A Jakobovits család barátai, tisztelői gyűltek össze a találkozó alkalmából. Először a megbeszélést moderáló dr. Földes Béla köszöntötte a meghívottakat és szólt a baráti társaság fontosságáról. Ezután Veres Kovács Attila váradolási református lelképásztor méltatta Jakobovits Miklós művészetét, humanitását.

Ezt követően a képzőművész özvegye, Jakobovits Márta kerámiaművész egy Hamvas Béla-idézetrel kezdte mondanóját: „Az embernek önmagából művet kell alkotnia, hogy az örökben abban éljen. De a műnek nyitva kell állnia, hogy aki be akar lépni, befogadja.” Szólt arról, hogy férjének az egész élete alkotás volt, ezért lényeges a nyilvánosság számára föltárni ezt a művet. Szeretnének szervezni egy kiállítást a grafikáiból – Jakobovits Miklós elképzelései szerint –, amelyet betegsége miatt tavaly már nem sikerült megvalósítani. Arra gondoltak, hogy – mivel Váradon nincs megfelelő kiállítóhely – jó volna ezt a grafikai tárlatot a debreceni MODEM-ben létrehozni. Szó volt a Horváth Imre költőhöz fűződő barátságáról is. A váradai poéta halálának huszadik évfordulója (1993. április 11-én távozott az élők sorából) alkalmából sikerült megjelentetni az 1993-ban kiadott,

Jakobovits Miklós rajzaival, rézkarcaival illusztrált, *A sárga ház* című verseskötet bővített újrakiadását.

Jakobovits Márta hozzáfűzte: sokan segítettek abban, hogy párjának ez az óhaja most megvalósulhasson.

Sok minden szerepel még a tervek között. A művész Rómában készült alkotásait bemutatnák a Római Magyar Akadémián. Az örmény származású Jakobovits Miklós meghívást kapott Jeravánba, ezért a társaság az örményországi fővárosban is szeretné kiállítani a művész munkáit. Mivel meglehetősen érdekes a művészi folyamat kibontakozása, a különféle alkotási korszakok kialakulása, szeretnének életmű-kiállítást szervezni Budapesten. A társaság várja a pártolókat, önkénteseket, akik szívesen segítenének a különféle tevékenységek során. Valószínűleg más városokban is tartanak majd találkozót.

A megbeszélés második részében többen is megosztották a jelenlévőkkel a Jakobovits Miklósról őrzött emlékképeket. Befejezőképpen Jakobovits Márta megjegyezte: reméli, hogy rendre meg tudják majd valósítani néhai párja terveit.

Toth Hajnal

(A nagyváradai Reggeli Újság 2013. április 12. számában megjelent tudósítás szerkesztett változata.)